

КИЇВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ ТАРАСА ШЕВЧЕНКА
ГЕОГРАФІЧНИЙ ФАКУЛЬТЕТ
Кафедра фізичної географії та геоекології

«ЗАТВЕРДЖУЮ»
Заступник декана
з навчальної роботи
Володимир ПАСЬКО
«26» серпня 2026 року

РОБОЧА ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ
ГЕОГРАФІЯ КУЛЬТУРНОЇ ТА ПРИРОДНОЇ СПАДЩИНИ
УКРАЇНИ

для здобувачів освітньо-професійного рівня
«Бакалавр»

галузь знань
спеціальність
освітній рівень
освітньо-професійна
програма
вид дисципліни

10 Природничі науки
103 Науки про Землю
перший (бакалаврський)
«Геоекологія та екосистемні послуги»

вибіркова

Форма навчання	денна
Навчальний рік	2026/2027
Семестр навчання	5
Кількість кредитів ECTS	3
Мова викладання, навчання та оцінювання	українська
Форма заключного контролю	залік

Викладач: **Іванок Дмитро Вікторович**, кандидат географічних наук,
асистент кафедри фізичної географії та геоекології

Пролонговано: на 20__/20__ н.р. _____ (_____) «__» ____ 20__ р.
(підпис, ПІБ, дата)

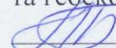
на 20__/20__ н.р. _____ (_____) «__» ____ 20__ р.
(підпис, ПІБ, дата)

КИЇВ – 2026

Розробник: **Іванок Дмитро Вікторович**, кандидат географічних наук,
асистент кафедри фізичної географії та геоекології

ЗАТВЕРДЖЕНО

Завідувач кафедри фізичної географії
та геоекології

Людмила БІЛОУС

Протокол №1 від «25» серпня 2026 р.

Схвалено науково-методичною комісією географічного факультету

Протокол №5 від «26» серпня 2026 року

Голова науково-методичної комісії Наталія КОРОГОДА

«26» серпня 2026 року

ВСТУП

1. Мета дисципліни – формування у студентів здатності ідентифікувати, класифікувати та аналізувати об'єкти природної і культурної спадщини України, оцінювати їхню наукову, естетичну, історико-культурну та практичну цінність, а також обґрунтовувати шляхи їх збереження, охорони та сталого використання, зокрема в екотуризмі, з урахуванням міжнародних (передусім ЮНЕСКО) та національних підходів до охорони спадщини.

2. Попередні вимоги до опанування або вибору навчальної дисципліни:

- ✓ **Знати** базові засади фізичної географії України, геології, геоморфології, біогеографії, ландшафтознавства, історії та культурології України, а також основи заповідної справи і правової охорони довкілля.
- ✓ **Вміти** аналізувати структуру та класифікаційні ознаки природних і історико-культурних територіальних комплексів різного рангу.
- ✓ **Володіти** навичками роботи з картографічними матеріалами, ГІС-інструментарієм, а також нормативно-правовими базами даних щодо охорони природної та культурної спадщини.

3. Анотація навчальної дисципліни: навчальну дисципліну присвячено вивченню географічних закономірностей формування, типології та охорони природної і культурної спадщини України. Розглядаються: міжнародні та національні правові засади охорони спадщини; загальна характеристика та класифікація природної спадщини України, зокрема природна спадщина ЮНЕСКО; типологія та географічні особливості культурної спадщини, об'єкти Світової спадщини ЮНЕСКО в Україні; геологічна та геоморфологічна спадщина; історико-культурні ландшафти, сільська культурна спадщина, традиційна архітектура, агроландшафти та етнокультурні регіони України; нематеріальна культурна спадщина; геоекологічні проблеми збереження природної спадщини, а також засади сталого управління спадщиною та перспективи її використання в екотуризмі. Особлива увага приділяється природним і антропогенним загрозам культурній спадщині.

4. Завдання вивчення дисципліни (навчальні цілі): забезпечити набуття здобувачами знань, вмінь і навичок щодо застосування географічних підходів до вивчення та охорони спадщини для:

- **ідентифікації** та класифікації об'єктів природної і культурної спадщини України;
- **аналізу** відповідності об'єктів спадщини критеріям Світової спадщини ЮНЕСКО та чинному національному законодавству;
- **оцінювання** природних та антропогенних загроз об'єктам культурної і природної спадщини;
- **розробки** науково обґрунтованих пропозицій щодо сталого управління та використання спадщини.

Дисципліна спрямована на досягнення студентом інтегральної компетентності – здатність розв'язувати складні спеціалізовані задачі та практичні проблеми у професійній діяльності предметної області геоекології, маркетингу й відновлення екосистемних послуг або у процесі навчання із застосуванням сучасних теорій та

методів дослідження природних та антропогенних об'єктів і процесів із використанням комплексу міждисциплінарних даних та за умов недостатності інформації, а також таких загальних (ЗК) та спеціальних (СК) компетентностей:

1. Знання та розуміння предметної області та розуміння професійної діяльності (ЗК04).
2. Здатність вчитися і оволодівати сучасними знаннями (ЗК08).
3. Знання та розуміння теоретичних основ наук про Землю як комплексну природну систему (СК01).
4. Здатність до всебічного аналізу складу і будови геосфер (СК05).
5. Здатність ідентифікувати та класифікувати відомі і реєструвати нові об'єкти у геосферах, їх властивості та притаманні їм процеси (СК10).

5. Результати навчання за дисципліною:

Код	Результат навчання (1. знати; 2. вміти; 3. комунікація; 4. автономність та відповідальність)	Форми (та/або методи і технології) викладання і навчання	Методи оцінювання та пороговий критерій оцінювання (за необхідності)	Відсоток у підсумковій оцінці з дисципліни
1.1	Об'єкт, предмет, завдання курсу, основні дефініції природної та культурної спадщини, а також класифікацію природної і культурної спадщини України.	лекція, самостійна робота	виконання практичної роботи та її захист	5%
1.2	Міжнародні та національні правові засади охорони культурної і природної спадщини.	лекція, самостійна робота	виконання практичної роботи та її захист	5%
1.3	Географічні особливості та критерії віднесення об'єктів природної спадщини ЮНЕСКО.	лекція, самостійна робота	виконання практичної роботи та її захист	5%
1.4	Особливості геологічної та геоморфологічної спадщини України.	лекція, самостійна робота	виконання практичної роботи та її захист	5%
1.5	Особливості історико-культурних ландшафтів, сільської культурної спадщини, традиційної архітектури, агроландшафтів та етнокультурних регіонів України.	лекція, самостійна робота	виконання практичної роботи та її захист	5%
1.6	Геоекологічні проблеми збереження природної спадщини, а також засади сталого	лекція, самостійна робота	виконання практичної роботи та її захист, залік	5%

	управління спадщиною в екотуризмі.			
2.1	Вміти ідентифікувати та класифікувати об'єкти природної і культурної спадщини України.	<i>лекція, практичне заняття, самостійна робота</i>	<i>виконання практичної роботи та її захист</i>	6%
2.2	Вміти аналізувати відповідність об'єктів спадщини критеріям та вимогам Списку Світової спадщини ЮНЕСКО.	<i>лекція, практичне заняття, самостійна робота</i>	<i>виконання практичної роботи та її захист</i>	6%
2.3	Вміти визначати географічні та геоекологічні особливості поширення об'єктів культурної та природної спадщини на території України.	<i>лекція, практичне заняття, самостійна робота</i>	<i>виконання практичної роботи та її захист</i>	5%
2.4	Вміти оцінювати природні та антропогенні загрози об'єктам культурної і природної спадщини.	<i>лекція, практичне заняття, самостійна робота</i>	<i>виконання практичної роботи та її захист</i>	5%
2.5	Вміти застосовувати підходи сталого управління спадщиною.	<i>лекція, практичне заняття, самостійна робота</i>	<i>виконання практичної роботи та її захист</i>	5%
2.6	Вміти використовувати картографічні та геоінформаційні матеріали для аналізу територіального поширення об'єктів спадщини.	<i>лекція, самостійна робота</i>	<i>виконання і захист завдань самостійної роботи, залік</i>	5%
3.1	Здатність до групової роботи та професійної комунікації під час обговорення проблем збереження і використання природної та культурної спадщини.	<i>семінарське заняття</i>	<i>виконання командного завдання, залік</i>	8%
4.1	Здатність самостійно опрацьовувати теми для самостійного вивчення (та відповідально презентувати їх результати).	<i>самостійна робота</i>	<i>виконання і захист завдань самостійної роботи, залік</i>	8%

6. Співвідношення результатів навчання дисципліни із програмними результатами навчання

Результати навчання дисципліни (код) / Програмні результати навчання (назва)	1.1	1.2	1.3	1.4	1.5	1.6	2.1	2.2	2.3	2.4	2.5	2.6	3.1	4.1
ПРН06. Визначати основні характеристики, процеси, історію і склад Землі як планетарної системи та її геосфер.	+	+	+	+		+	+		+	+				
ПРН10. Аналізувати склад і будову геосфер на різних просторово-часових масштабах.			+	+	+		+		+			+		
ПРН12. Знати і застосовувати теорії, парадигми, концепції та принципи в науках про Землю, відповідно до спеціалізації.	+	+			+	+		+		+	+		+	+

7. Схема формування оцінки:

Рівень досягнення всіх запланованих результатів навчання визначається за результатами написання та захисту на 6 практичних робіт, а також активності під час лекційних, практичних занять, а також за результатами підсумкового контролю у формі заліку.

Питома вага результатів навчання у підсумковій оцінці за умови її опанування на належному рівні така:

- ✓ результати навчання – 1.1 – 1.6 (знання) – 54%;
- ✓ результати навчання – 2.1 – 2.6 (вміння) – 30%;
- ✓ результати навчання – 3.1 (комунікація) – 8%;
- ✓ результати навчання – 4.1 (автономність) – 8%.

7.1. Форми оцінювання студентів:

У дисципліні передбачено два змістові навчальні модулі. Заняття проводяться у вигляді лекцій, практичних занять, а також самостійної роботи. Завершується дисципліна заліком.

Умовою отримання заліку (позитивної підсумкової оцінки) з дисципліни є досягнення не менш як 60% від максимально можливої кількості балів (60 балів зі 100). Підсумкова оцінка з дисципліни формується накопичувальним методом за результатами всіх видів поточної роботи впродовж семестру, а також оцінки, отриманої під час складання підсумкового контролю (заліку). Студенти, які протягом семестру набрали сумарно меншу кількість балів ніж рекомендований мінімум (36 балів) до іспиту **не**

допускаються.

Умови допуску до заліку: рекомендований мінімум для допуску до заліку 36 балів (60 % максимальної кількості балів, відведених на семестровий контроль).

Для студентів, які набрали впродовж семестру сумарно меншу кількість балів, ніж критично-розрахунковий мінімум – 36 балів для складання заліку потрібно повторно пройти поточний контроль знань (наприклад, у вигляді тестування) в установленому порядку.

Підсумкове оцінювання у формі заліку: максимальна кількість балів на заліку – 40 балів, мінімальна кількість балів, які додаються до семестрових – 24 бали (60 % максимальної кількості балів, відведених на залік).

Підсумкове оцінювання у формі заліку (усна форма): максимальна кількість балів на заліку – 40 балів, мінімальна кількість балів, які додаються до семестрових – 24 бали (60% максимальної кількості балів, відведених на залік).

	Семестрова кількість балів	Залік	Підсумкова оцінка
Мінімум	36	24	60
Максимум	60	40	100

7.2. Організація оцінювання:

Оцінювання здійснюється впродовж семестру усіх видів роботи, включаючи і самостійну роботу. Загальна семестрова кількість балів формується шляхом накопичення балів за всі елементи контролю з дисципліни (виконання і захист практичних робіт, відповіді на лекціях і семінарських заняттях та результати самостійної роботи).

Загалом формування оцінки спирається на «Положення про організацію освітнього процесу у Київському національному університеті імені Тараса Шевченка» (друга редакція), що введено в дію наказом ректора № 170-32 від 11 квітня 2022 року.

7.3. Шкала відповідності оцінок:

Задовільно / Satisfactory	60-74
Незадовільно (не зараховано) / Fail	0-59

7.4. Політика навчальної дисципліни

Академічна доброчесність. Виконання всіх навчальних і контрольних завдань здійснюється з дотриманням Хартії академічної доброчесності та чинних положень Київського національного університету імені Тараса Шевченка. Під час реалізації освітнього компонента дотримуються принципи академічної доброчесності, зокрема принцип нетерпимості (нульової толерантності) до будь-яких проявів її порушення, відповідно до Закону України «Про академічну доброчесність» та внутрішніх актів Київського національного університету імені Тараса Шевченка. Запозичення, використання даних, ідей, текстів, зображень, цифрових матеріалів та інших результатів

мають бути належно атрибутовані. Порушення академічної доброчесності розглядаються відповідно до університетських процедур.

Використання штучного інтелекту. Інструменти штучного інтелекту можуть використовуватися лише у випадках і межах, визначених завданням та чинним Положенням про використання штучного інтелекту при реалізації освітніх програм у Київському національному університеті імені Тараса Шевченка. Здобувач освіти несе відповідальність за достовірність, коректність, оригінальність і академічну доброчесність поданого результату та, якщо це передбачено завданням або політикою Університету, зазначає факт, інструмент і мету використання ШІ. Використання ШІ під час індивідуальних контрольних заходів дозволяється лише за прямим дозволом викладача. Використання генеративного штучного інтелекту не допускається під час контрольних заходів (проміжний та підсумковий контроль).

Визнання результатів неформальної та/або інформальної освіти. Результати навчання, здобуті в неформальній та/або інформальній освіті, можуть бути подані до визнання у встановленому Університетом порядку за умови їх відповідності результатам навчання цієї дисципліни та наявності підтвердних матеріалів.

8. СТРУКТУРА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ
ТЕМАТИЧНИЙ ПЛАН ЛЕКЦІЙ І ПРАКТИЧНИХ ЗАНЯТЬ

№ п/п	Назва теми	Кількість годин		
		лекції	практичні заняття	самостійн а робота
Модуль 1. Теоретичні і правові основи вивчення культурної та природної спадщини України				
1	Тема 1. Вступ до дисципліни. Основні дефініції.	2	2	2
2	Тема 2. Міжнародні та національні правові аспекти охорони культурної і природної спадщини.	2		4
3	Тема 3. Природна спадщина України: загальна характеристика та класифікація.	2	2	4
4	Тема 4. Культурна спадщина України: типологія та специфіка.	2		4
5	Тема 5. Природна спадщина ЮНЕСКО в Україні.	4	2	2
6	Тема 6. Об’єкти світової культурної спадщини ЮНЕСКО в Україні.	2		4
Модуль 2. Географічні та геоекологічні особливості дослідження та збереження природної та культурної спадщини України				
7	Тема 7. Геологічна та геоморфологічна спадщина України.	2	2	2
8	Тема 8. Сільська культурна спадщина: традиційна архітектура та агроландшафти. Етнокультурні регіони України.	4	2	4
9	Тема 9. Нематеріальна культурна спадщина України.	2		4
10	Тема 10. Геоекологічні проблеми збереження природної спадщини.	2	2	4
11	Тема 11. Природні та антропогенні загрози культурній спадщині.	2		4
12	Тема 12. Стале управління та перспективи використання спадщини в екотуризмі.	2	2	10
	ВСЬОГО:	28	14	48

Загальний обсяг 90 год., в тому числі:

Лекцій – **28 год.**

Практичні заняття – **14 год.**

Самостійна робота – **48 год.**

9. РЕКОМЕНДОВАНА ЛІТЕРАТУРА:

Основна:

1. Поливач К.А. Культурна спадщина та її вплив на розвиток регіонів України: монографія. Київ: Інститут географії НАН України, 2012. 208 с.
2. Литовченко В.В. Всесвітня спадщина ЮНЕСКО в Україні. Київ: Ваш автограф, 2021. 180 с.
3. Заповідна справа в Україні: Навчальний посібник / За заг. ред. М.Д. Гродзинського, М.П. Стеценка. Київ, 2003. 306 с.
4. Гродзинський М.Д. Пізнання ландшафту: місце і простір: Монографія. У 2-х т. Київ: ВПЦ «Київський університет», 2005.
5. Мазур Т.В. Правова охорона культурної спадщини в Україні. Київ: Парламентське видавництво, 2020. 431 с.
6. Елементи Нематеріальної Культурної Спадщини України / Авт. кол.: І. Френкель, О. Іщенко. Вінниця: ТОВ «Твори», 2018. 145 с.
7. Поливач К.А. Культурна і природна спадщина у контексті цілей сталого розвитку України // Український географічний журнал. 2017. № 4. С. 62-70.
8. Закон України «Про охорону культурної спадщини» від 8 червня 2000 р. № 1805-III. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1805-14>
9. Закон України «Про природно-заповідний фонд України» від 16 червня 1992 р. № 2456-XII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2456-12>
10. Конвенція про охорону всесвітньої культурної і природної спадщини (ЮНЕСКО, 1972 р.). URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_089
11. Конвенція про охорону нематеріальної культурної спадщини (ЮНЕСКО, 2003 р.). URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_d69

Додаткова:

1. Денисенко Г., Денисенко О. Культурна спадщина України у формуванні історичної пам'яті народу // Краєзнавство. 2014. № 1. С. 139-150.
2. Поливач К.А. Електронний атлас «Україна. Культурно-ландшафтна спадщина»: концептуальні засади та досвід створення // Український географічний журнал.
3. Поливач К.А. Культурний ландшафт як спадщина: пропозиції для України з досвіду окремих країн Європи // Вісник Харківського національного університету імені В.Н. Каразіна, серія «Геологія. Географія. Екологія». 2023. Вип. 59. С. 190-208. DOI: <https://doi.org/10.26565/2410-7360-2023-59-14>
4. Національний атлас України / Гол. ред. Л.Г. Руденко. Київ: ДНВП «Картографія», 2007 (розділ «Культурна та природна спадщина»).
5. Об'єкти природно-заповідного фонду України: сучасний стан та перспективи розвитку. Київ, 2018.
6. Filevska T., Blyzinsky M. A Global Approach to Decolonizing Ukrainian Cultural Heritage // Museum & Society. 2023. Vol. 21, No. 2. P. 65-71. DOI: <https://doi.org/10.29311/mas.v21i2.4395>

7. Tsyrfya I., Serbina N., Meteliev J., Goussous J., Chung J.K. Issues of preservation and restoration of historical monuments in the occupied territories // *The International Journal of Environmental Studies*. 2024. P. 1-14. DOI: <https://doi.org/10.1080/00207233.2024.2314861>
8. Subiros J.V., Niemets L., Sehida K. The Impact of the Russian Invasion of Ukraine on Protected Natural Areas: A Quantitative Approach and the Opportunities and Challenges of Nature Restoration // *Achieving Sustainability in Ukraine through Military Brownfields Redevelopment (NATO Science for Peace and Security Series C)*. Dordrecht: Springer, 2024. DOI: https://doi.org/10.1007/978-94-024-2278-8_12
9. Popovych S., Zibtseva O. Regional and landscape conservation of Ukraine's historical parks // *Ecological Questions*. 2026. Vol. 37, No. 3. P. 1-17. DOI: <https://doi.org/10.12775/EQ.2026.034>
10. Cil D., Bassett H.F., Aronson J., Gunter-Bassett M., Welsh W., Hanson K., Wegener C., Daniels B.I. Detecting Damage to Cultural Heritage during Armed Conflict Using the Case of Ukraine // *Nationalism and Ethnic Politics*. 2024. P. 1-12. DOI: <https://doi.org/10.1080/13537113.2024.2411794>
11. Bachmann-Gigl U., Dabiri Z. Cultural Heritage in Times of Crisis: Damage Assessment in Urban Areas of Ukraine Using Sentinel-1 SAR Data // *ISPRS International Journal of Geo-Information*. 2024. Vol. 13, No. 9. Art. 319. DOI: <https://doi.org/10.3390/ijgi13090319>
12. Giusti S. The 'warization' of cultural heritage: the case of Ukraine // *International Journal of Cultural Policy*. 2026. DOI: <https://doi.org/10.1080/10286632.2026.2641564>
13. Tsugorka O., Byrkovych T., Denysiyuk Z., Kravchenko A., Boyko V., Kotviakovskiy Y. The role of international organizations in the protection and restoration of the cultural heritage of Ukraine in the conditions of armed aggression: Financial, economic and legal aspects // *Edelweiss Applied Science and Technology*. 2024. Vol. 8, No. 6. P. 1430-1444. DOI: <https://doi.org/10.55214/25768484.v8i6.2259>
14. Сінельніков Д.І. Культурна спадщина та її атрактивність як ресурс розвитку сучасних туристично-рекреаційних дестинацій (на прикладі Київщини) // *Культурологічний альманах*. 2025. № 3. С. 361-371. DOI: <https://doi.org/10.31392/cult.alm.2025.3.44>
15. Гиренко Л. Нематеріальна культурна спадщина як чинник регіонального розвитку та визнання національних традицій України // *Вісник Дніпровської академії неперервної освіти. Серія: Публічне управління та адміністрування*. 2025. Вип. 1, № 1. С. 6-19. DOI: <https://doi.org/10.54891/2786-698X-2025-1-1>